

IŠTEISINTOJO IŠLAIDŲ ADVOKATUI PRITEISIMAS IŠ NUKENTĖJUSIOJO PAGAL LIETUVOS TEISĘ

MINDAUGAS GIRDAUSKAS

<https://orcid.org/0000-0002-5764-7636>

Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės instituto

Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriaus tyrėjas

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius, Lietuva

Tel. + 370 5 249 1036

El. paštas m.girdauskas@lat.lt

RIMA AŽUBALYTĖ

<https://orcid.org/0000-0002-4808-7550>

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos

Baudžiamosios teisės ir proceso instituto profesorė

Socialinių mokslų (teisė) daktarė

Ateities g. 20, 08303 Vilnius, Lietuva

Tel. + 370 5 271 4569

El. paštas rima.azubalyte@mruni.eu

ĮVADAS

Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau ir – EŽTT, arba ECHR) sprendimas byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* (2020 m.) ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 19 d. nutarimas, kuriame nustatyta, kad pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją išteisintajam baudžiamajame procese ir asmeniui, dėl kurio teismas nutraukė administracinio teisės pažeidimo teiseną nesant tokio pažeidimo požymių, atsižvelgus į bylos aplinkybes, turi būti atlygintos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, paskatino mokslines ir praktines diskusijas dėl proceso išlaidų skirstymo reguliavimo Lietuvos baudžiamajame procese ir administracinių nusižengimų teisenoje. Įstatymų leidėjui pasirinktu būdu įgyvendinus minėtąjį nutarimą, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau ir – LAT) išplėstinė septynių teisėjų kolegija kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 666 straipsnis tiek, kiek jame nenustatyta galimybė teismui, atsižvelgus į

bylos aplinkybes, priteisti asmeniui, dėl kurio administracinio nusižengimo teiseną nutraukta nustačius, kad jo padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių, visų ar dalies būtinų ir pagrįstų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą iš inicijavusio administracinio nusižengimo bylos teiseną pareiškėjo (nukentėjusiojo), neprieštarauja konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams (LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-8-976/2023). Pateikta ir atskiroji nuomonė dėl kreipimosi apimties, argumentuojant, kad minėtasis išlaidų priteisimas turėtų būti galimas tik jei nukentėjusysis piktnaudžiavo procesinėmis teisėmis (LAT teisėjos Rimos Ažubalytės 2023 m. gegužės 4 d. atskiroji nuomonė byloje Nr. 2AT-7-8-976/2023)¹. Taigi akivaizdu, kad išteisintojo išlaidų advokatui paskirstymo klausimas yra sudėtingas ir aktualus.

Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti, ar (ir kokiais atvejais) išteisintojo išlaidos advokatui baudžiamajame procese ir administracinių nusižengimų teisenoje gali būti priteisiamos ne iš valstybės, bet iš nukentėjusiojo? Šiuo straipsniu autoriai tęsia tyrimus dėl baudžiamojo proceso išlaidų skirstymo Lietuvos teisėje, pradėtus pirmesniame šiame rinkinyje skelbiamame straipsnyje (Ažubalytė, Girdauskas, 2024).

Lietuvos teisės moksle šis klausimas tirtas tik epizodiškai, remiantis senesniu teisiniu reguliavimu ir jį aiškinančia teismų praktika (pavyzdžiui, Goda (red.), 2003; Matuizienė, 2014, p. 183–188; Šalčius, 2021, p. 196–197). Plačiau analizuota galimybė apskritai priteisti išlaidų advokatui atlyginimą administracinių nusižengimų teisenoje (Markevičiūtė, 2022, p. 296–308).

Straipsnyje išlaidų advokatui paskirstymo klausimas nagrinėjamas tiriant tik atvejus, kai pagal teisinį reguliavimą tokios išlaidos apskritai gali būti priteistos išteisintajam. Nors teisėkūroje, moksle ir praktikoje keliami klausimai dėl galimybės priteisti išlaidas ir kitais atvejais, pavyzdžiui, nutraukus ikiteisminį tyrimą, nutraukus administracinio nusižengimo teiseną ne teisme, nutraukus baudžiamąją bylą teisme, dėl minėtojo Konstitucinio Teismo nutarimo taikymo laiko atžvilgiu (Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2021 m. spalio 27 d., Lietuvos advokatūros 2021 m. lapkričio 30 d., LAT 2021 m. gruodžio 2 d., Teisėjų tarybos 2021 m. gruodžio 2 d. pastabos, Iš: Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2022 m. kovo 23 d. išvada; Miliuvienė, 2021, p. 15; Markevičiūtė, 2022, p. 301; LAT 2023 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-648/2023; *Ruminas v. Lithuania* [ECHR], 2023), ga-

1 Jau ši ir kitą bendraautorių straipsnį parengus spausdinti šiame rinkinyje, Konstitucinis Teismas 2024 m. birželio 27 d. nutarimu (TAR, Nr. 11817) pripažino, kad ANK 666 straipsnis neprieštaravo Konstitucijai. Motyvuodamas šį nutarimą, Konstitucinis Teismas, be kita ko, konstatavo, kad tais atvejais, jei administracinių nusižengimų ir baudžiamasis procesai buvo inicijuoti ir (arba) pradėti ir vykdomi piktnaudžiaujant teise, valstybė ar kitas subjektas, kuris dėl tokių procesų patyrė žalą, turi teisę reikalauti žalos atlyginimo įstatymų nustatyta tvarka.

limybės būtent tokiais atvejais priteisti išlaidas iš nukentėjusiojo čia nėra atskirai nagrinėjamos.

Šiame straipsnyje, daugiausia taikant sisteminės analizės metodą, pirmą kartą nagrinėjami probleminiai klausimai, susiję su galimybe išteisintajam priteisti išlaidas advokatu ne iš valstybės, bet iš nukentėjusiojo. Pagrindinis atliekant tyrimą taikomas empirinis metodas apima Konstitucinio Teismo nutarimų, LAT nutarčių baudžiamosiose, administracinių nusižengimų, civilinėse bylose, taip pat Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau ir – LVAT) nutarčių, susijusių su nagrinėjamomis problemomis, analizę.

Išteisintojo sąvoka čia vartojama platesne prasme, apimant ne tik asmenis, dėl kurių priimtas išteisinamasis nuosprendis baudžiamajame procese, bet ir asmenis, dėl kurių teismo nutraukta administracinio nusižengimo teiseną, nesant tokio nusižengimo sudėties požymių. Taip pat vartojama platesnė nukentėjusiojo sąvoka, apimanti ir asmenį, kuris inicijavo baudžiamąjį procesą ar administracinio nusižengimo teiseną, bet neįgijo formalaus nukentėjusiojo statuso ir turi tokias pačias procesines teises kaip nukentėjusysis (pavyzdžiui, ANK 579 straipsnio 4 dalis), dar vadinamą pareiškėju. Straipsnyje atskirai neaptariamos išlaidos advokatu ir advokato padėjėjui.

1. IŠTEISINTOJO IŠLAIDŲ ADVOKATUI PRITEISIMAS IŠ NUKENTĖJUSIOJO PAGAL BPK IR ANK NUOSTATAS

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau ir – BPK) 106 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad asmenį išteisinęs teismas, priimdamas nuosprendį ar nutartį, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes priima sprendimą dėl asmens patirtų būtinų ir pagrįstų išlaidų advokato arba advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip šio asmens gynėjas, paslaugoms apmokėti atlyginimo iš valstybės lėšų teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi šioje normoje nenumatyta galimybės priteisti išteisintajam išlaidas advokatu iš nukentėjusiojo. Kita vertus, BPK 105 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta nuostata, kad jei kaltinamasis išteisinamas baudžiamojoje byloje, pradėtoje tik pagal nukentėjusiojo pareiškimą, teismas turi teisę nuspręsti, kad visas proceso išlaidas ar jų dalį apmoka asmuo, pagal kurio pareiškimą buvo pradėtas procesas. Sistemiškai aiškinant BPK įtvirtintą reguliavimą, yra pagrindas manyti, kad jis taikomas privačiai viešojo kaltinimo byloms, kurias paprastai gali inicijuoti tik pats nukentėjusysis (BPK 167 straipsnis). Iki privataus kaltinimo bylų proceso panaikinimo ši nuostata galėjo būti taikoma ir privataus kaltinimo byloms (Kazlauskas, Iš: Goda (red.), 2003, p. 265; Matuizienė, 2014, p. 185–188).

ANK 666 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidoms atlyginti atitinkamai taikomos BPK nuostatos. Pagal šio

straipsnio 2 dalį, jei asmeniui administracinio nusižengimo teiseną nutraukta pagal ANK 565¹ straipsnio 1 punktą, kai padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių, šio asmens išlaidos advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto lėšų atitinkamai taikant BPK nuostatas. Taigi išlaidų advokatui priteisimas pagal ANK iš esmės siejamas su BPK įtvirtintomis atitinkamomis nuostatomis.

Taigi dėl pirmiau minėto BPK 106 straipsnyje ir BPK 105 straipsnio 6 dalyje nustatyto reguliavimo kyla klausimas, ar (ir kokiais atvejais) išteisintojo patirtos išlaidos advokatui gali būti priteistos ne iš valstybės, bet iš nukentėjusiojo?

Pirmesniame straipsnyje apie proceso išlaidas baudžiamajame procese atkreiptas dėmesys į tai, kad LAT praktika dėl galimybės taikyti BPK 105 straipsnį priteisiant išteisintajam išlaidas advokatui yra skirtinga. Viena vertus, LAT, remdamasis ir KT jurisprudencija, sprendė, kad BPK 106 straipsnio norma yra specialioji BPK 105 straipsnio 5 dalies normos, nustatančios, kad kai kaltinamasis išteisinamas proceso išlaidos apmokamos iš valstybės lėšų teisės aktų nustatyta tvarka, požiūriu, todėl išteisintojo išlaidos advokatui negali būti priteisiamos remiantis bendrosiomis normomis. Antra vertus, LAT praktika privataus kaltinimo byloje, kuriose išteisintajam išlaidos advokatui buvo priteisiamos iš nukentėjusiojo (privataus kaltintojo) taikant BPK 105 straipsnio 6 dalį, sudarė prielaidą tam, kad šia norma vienoje byloje buvo remiamasi priteisiant išlaidas advokatui administracinio nusižengimo teisenoje jau po Konstitucinio Teismo nutarimo paskelbimo ir BPK 106 straipsnio papildymo 3 dalimi. Įvertinus tai, pasiūlyta keisti proceso išlaidų ir išlaidų advokatui reglamentavimą BPK – priskirti išlaidas advokatui prie proceso išlaidų ir prireikus nustatyti būtinas bendrųjų proceso išlaidų reguliavimo išimtis (Ažubalytė, Girdauskas, 2024).

Toliau bus analizuojama, ar (ir kaip) išlaidų advokatui priteisimas ne tik iš valstybės galėtų būti sprendžiamas esant dabartiniam reguliavimui? Atsakymo siūloma ieškoti teismo precedentų taikymo taisyklėse, skirtose įveikti precedentų konkurenciją.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtinta bendrosios kompetencijos teismų instancinė sistema turi funkcionuoti taip, kad būtų sudarytos prielaidos formuoti vienodai (nuosekliai, neprieštaringai) bendrosios kompetencijos teismų praktikai. Teismams sprendžiant bylas precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, t. y. precedentas taikomas tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurtas precedentas, faktines aplinkybes ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas. Precedentų konkurencijos atveju, t. y. kai yra keli skirtingi analogiškose bylose priimti teismų sprendimai, atsižvelgtina ir į tai, ar atitinkamas precedentas atspindi susiformavusią teismų praktiką, ar yra pavienis

atvejais; į sprendimo argumentacijos įtikinamumą; į sprendimą priėmusio teismo sudėtį, t. y. ar atitinkamą sprendimą priėmė vienas teisėjas, ar teisėjų kolegija, ar išplėstinė teisėjų kolegija, ar visa teismo (jo skyriaus) sudėtis (pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas). LAT laikosi ir nuostatos, kad pagal precedento taikymo taisyklės, esant skirtingiems teismo precedentams turi būti taikomas vėlesnis iš jų (pavyzdžiui, LAT 2023 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-701/2023).

LAT išplėstinė septynių teisėjų kolegija nutartyje, kuria kreipėsi į Konstitucinį Teismą, konstatavo, kad pagal ANK 666 straipsnį asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teiseną nutraukta, bylos nagrinėjimo teisme išlaidų advokatui atlyginimas negali būti priteisiamas iš pareiškėjo ar nukentėjusiojo, išskyrus atvejus, kai jie pripažintini iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomais subjektais šios normos prasme. Tokios išvados padarytos įvertinus tai, kad BPK 106 straipsnyje nustatytas advokato darbo apmokėjimo reguliavimas yra specialusis BPK 103–105 straipsniuose nustatytų normų, skirtų visų proceso išlaidų atlyginimui reguliuoti, atžvilgiu, ir atsižvelgus į tokią nuostatą patvirtinusią ankstesnę LAT ir Konstitucinio Teismo jurisprudenciją (LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-8-976/2023). Tokią išvadą Teismui leido padaryti ir ANK 666 straipsnio 2 dalies analizė, – šioje normoje vardijami subjektai, iš kurių gali būti priteistos išlaidos advokatui: valstybė, savivaldybė ir iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomi subjektai, bet tiesiogiai neįvardyti pareiškėjai (nukentėjusieji). Be to, remtasi ir LAT sukurtais precedentais: BPK 105 straipsnio 6 dalis, kurioje numatomos galimybės priteisti išlaidas advokatui iš nukentėjusiojo, paprastai netaikoma administracinių nusižengimų teisenoje, kuri pradedama ir vykdoma atitinkamų pareigūnų, o tyrimą atliekanti institucija turi pareigą patikrinti asmens pateiktą skundą (pareiškimą) ir atlikti visus proceso veiksmus. BPK 105 straipsnio 6 dalies nuostatų taikymas tokiose bylose praranda prasmę, nes pagal šiuo metu galiojančią kaltinimo ir baudžiamojo persekiojimo formą (viešas ar privačiai viešas kaltinimas) proceso išlaidų prasme šalys nėra lygiavertės, nes viena iš jų yra valstybė, o ne privatus kaltintojas. Ši taisyklė taikytina ir ANK tvarka nagrinėjamiems minėto pobūdžio byloms (pavyzdžiui, LAT 2020 m. balandžio 2 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-16-1073/2020, 2022 m. balandžio 21 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-41-976/2022).

Reikia pabrėžti, kad vėlesnė praktika vėl buvo skirtinga: kai kuriose nutartyse LAT laikėsi nuostatos, kad BPK 106 straipsnyje įtvirtinta specialioji norma, skirta išlaidoms advokatui paskirstyti, ir šios išlaidos negali būti atlyginamos pagal BPK 105 straipsnį (LAT 2023 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-648/2023, 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227-594/2023), o kitose Teismo nutartyse išlaidos advokatui interpretuotos kaip galima baudžiamojo proceso išlaidų sudėtinė dalis (taip pat žr. Šalčius, 2021, p. 196) ir skirstomos remiantis BPK

103 ir 105 straipsniais, o ne BPK 106 straipsniu, kuriame nustatytas specialusis tokių išlaidų skirstymo reguliavimas (LAT 2023 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165-489/2023, 2023 m. vasario 28 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-9-489/2023).

Taigi, pagal pirmiau nurodytas precedentų konkurencijos įveikimo taisykles, šiuo metu teismų praktikoje turėtų būti remiamasi LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos sukurtu precedentu. Nors minėtasis precedentas suformuotas ne išnagrinėjus bylą iš esmės, bet kreipusis į Konstitucinį Teismą, jo svarba dėl to neturėtų mažėti, nes teismas, nagrinėdamas bylą iš esmės, laikydamasis jurisprudencijos tęstinumo principo, turi būti nuoseklus ir laikytis nutartyje kreiptis į Konstitucinį Teismą pateiktų ANK ir BPK nuostatų išaiškinimų, o nuo jų nukrypti galėtų tik esant objektyviai būtinų priežasčių, pavyzdžiui, dėl kitokių Konstitucinio Teismo išaiškinimų.

Svarbi ir minėtoje išplėstinės teisėjų kolegijos nutartyje įtvirtinta išlyga, kad iš pareiškėjo (nukentėjusiojo) galėtų būti priteistas išlaidų advokatui atlyginimas, jei šis proceso dalyvis pripažintinas iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomu subjektu ANK 666 straipsnio 2 dalies normos prasme. Atsižvelgiant į nutartyje nurodytą parengiamąją šios naujos straipsnio dalies medžiagą, galima suprasti, kad tai būtų sprendimus pagal ANK priimančios institucijos (ar pareigūnai), kurios (kurie) nėra išlaikomos (-i) iš valstybės ar savivaldybių biudžetų (valstybės įmonės, Lietuvos bankas, viešosios įstaigos, antstoliai ir pan.). Vertinant šiuos pavyzdžius sistemaiškai, matyti, kad tokių subjektų pareigūnai pagal ANK turi įgaliojimus pradėti administracinių nusižengimų teiseną, atlikti tokių nusižengimų tyrimą, surašyti dėl jų protokolus (ANK 589 straipsnis). Atitinkamai šie pareigūnai turi įgaliojimus ANK nustatytais sąlygomis protokoluose pateikti administracinius nurodymus dėl atitinkamo dydžio baudos sumokėjimo savo noru (ANK 610 straipsnis). Minėtieji subjektai, kurių pareigūnai surašė administracinio nusižengimo protokolus, turi įgaliojimus ir nagrinėti tokių nusižengimų bylas (ANK 615 straipsnio 1 dalis). Nors ANK numato tokius nusižengimus, nuo kurių nukentėjusiais gali būti laikomi patys tokių subjektų pareigūnai (pavyzdžiui, tai asmenų kliudymas administracinio nusižengimo tyrimą atliekančiam pareigūnui atlikti šiame kodekse nustatytus procesinius veiksmus (ANK 224 straipsnio 1 dalis), kliudymas įstatymų įgaliojimus pareigūnams įgyvendinti jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose jiems nustatytas teises ar atlikti jiems pavestas pareigas (ANK 505 straipsnis), valstybės politiko, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens garbės ir orumo pažeminimas (ANK 507 straipsnis)), asmens išlaidos advokatui turėtų būti priteisiamos iš tų iš valstybės biudžeto neišlaikomų subjektų, kurie vykdė administracinių nusižengimų teiseną (ANK 666 straipsnio 2 dalimi). Taigi ir tokiais atvejais nukentėjusysis (subjekto pareigūnas) paprastai nesutaptų su subjektu, iš kurio priteisiamos išlaidos.

ANK 590 straipsnio 4 dalyje ir 614 straipsnio 1 dalyje yra numatyti tokie patys atvejai, kai protokolas nesurašomas, o administracinė teiseną pradėdama ir byla dėl administracinio teisės nusižengimo nagrinėjama teisme pagal nukentėjusio asmens ar jo atstovo pareiškimą. Kyla klausimas, kas turi atlyginti asmens, kuriam administracinio nusižengimo byla nutraukiama, išlaidas advokatui tokiose bylose? Ar išlaidos tokiu atveju galėtų būti priteisiamos iš pareiškėjų, kurių pareiškimo pagrindu vyksta administracinė teiseną?

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą Prašymų atlyginti išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo suteiktas paslaugas baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose nagrinėjimo tvarkos aprašą, už advokatui teikiant paslaugas patirtas išlaidas, priteistas teismui nutraukus administracinio nusižengimo bylos teiseną, asmeniui atlygina ANK 589 straipsnyje nurodyta institucija, kurios nutarimą teismas panaikino. Šio aprašo 3 punkte nustatyta, kad išlaidos už advokato suteiktas paslaugas, priteistos teismo sprendimu nutrauktose administracinių nusižengimų bylose, nagrinėjamos pagal ANK 614 straipsnio 1 dalį, kai neatliekamas administracinio nusižengimo tyrimas ir nesurašomas administracinio nusižengimo protokolas, šio aprašo nustatyta tvarka nėra atlyginamos (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 429). Taigi tokia poįstatyminio norminio akto nuostata galėtų teikti pagrindą manyti, jog asmenų, dėl kurių tokios bylos teismo nutrauktos, išlaidas turi atlyginti ne apraše nurodytos institucijos, bet asmenys, pagal kurių pareiškimą teisme šios bylos buvo pradėtos nagrinėti, bet įstatymuose nustatyto teisinio reguliavimo turinys negali būti aiškinamas remiantis tuo, kaip jį interpretavo Vyriausybė ar kitos institucijos, pagal savo kompetenciją leisdamos poįstatyminius teisės aktus, kuriais siekiama įgyvendinti atitinkamų įstatymų nuostatas (Konstitucinio Teismo 2005 m. gruodžio 12 d. nutarimas). Vadinasi, toks reguliavimas taip pat negali lemti išvados, kad yra teisinis pagrindas iš ANK 590 straipsnio 4 dalyje nurodytų pareiškėjų priteisti išlaidas advokatui.

Šią poziciją patvirtina ir LAT praktika tokio pobūdžio bylose, kuriose priimta prie išvados, kad, nepriklausomai nuo to, ar administracinių nusižengimų teiseną pradėdama ir tyrimas atliekamas atitinkamų pareigūnų (ANK 589 straipsnis) ar pagal ANK 590 straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų pareiškimą, įstatyme jokių išimčių, galimų sprendžiant išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo priteisimo klausimą, nėra nurodyta, todėl pagrindo priteisti patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą iš nukentėjusiųjų nėra ir išlaidų atlyginimas priteistinas iš valstybės (LAT 2022 m. spalio 24 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-80-594/2022). Taigi Vyriausybės nutarimu patvirtintas aprašas turėtų būti suderintas su ANK reguliavimu ir jo aiškinimu teismų praktikoje, nustatant tvarką, pagal kurią būtų atlyginamos išlaidos advokatui ir teismų nutrauktose ANK 590 straipsnio 4 dalyje ir 614 straipsnio 1 dalyje nurodytų administracinių nusižengimų bylose. Kita vertus, išlaidų advokatui priteisimo

klausimas galėtų būti sprendžiamas ir kitaip, bet tik pakeitus ANK 666 straipsnio 2 dalyje nustatytą reguliavimą, pavyzdžiui, nustačius galimybę priteisti išlaidas ir iš pareiškėjų pirmiau nurodytose bylose.

Panašus klausimas kyla ir baudžiamajame procese, kai byla instancine tvarka nagrinėjama tik pagal nukentėjusiojo ar jo atstovo skundą. Jau minėtoje išplėstinės teisėjų kolegijos nutartyje pabrėžta, kad BPK 106 straipsnyje, reglamentuojančiame advokato darbo apmokėjimą, nėra nustatyta galimybės baudžiamajame procese priteisti išlaidų advokatui atlyginimą iš nukentėjusiojo. Kita vertus, dar galiojant privataus kaltinimo institutui, LAT praktikoje išaiškinta, kad BPK 105 straipsnio 6 dalis taikoma tik privataus kaltinimo bylose ir kad šis kodeksas nenustato galimybės nuteistajam, išteisintajam ar asmeniui, dėl kurio baudžiamoji byla nutraukta, išlaidas advokato paslaugoms apmokėti valstybinio kaltinimo tvarka nagrinėtose bylose priteisti iš nukentėjusiojo (LAT 2014 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2014). LAT praktikoje nurodyta, kad BPK 106 straipsnio nuostatos galioja ir nagrinėjant bylą apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose, bet tokiais atvejais, priteisiant pinigų sumas, skirtas atlyginti išlaidoms advokato paslaugoms apmokėti, būtina atsižvelgti ir į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas (pavyzdžiui, LAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-38-1073/2023). Vis dėlto taikant šią nuostatą proceso išlaidos nėra priteisiamos iš nukentėjusiojo.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, yra pagrindas daryti išvadą, kad pagal galiojančias BPK ir ANK nuostatas išteisintojo baudžiamojoje byloje ir asmens, kuriam administracinio nusižengimo teiseną teisme nutraukta nesant administracinio nusižengimo požymių, būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui paprastai negali būti priteisiamos iš nukentėjusiojo (pareiškėjo).

2. IŠTEISINTOJO IŠLAIDŲ ADVOKATUI PRITEISIMAS DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS PAGRINDU

Konstatavus, kad tame pačiame procese priteisti išteisintojo išlaidas advokatui iš nukentėjusiojo pagal BPK ar ANK nuostatas teisinio pagrindo nėra, kyla klausimas, ar (ir kokiais atvejais) tokios išlaidos galėtų būti priteistos naujoje byloje kitais teisiniais pagrindais?

LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 4 d. nutartyje atkreiptas dėmesys ir į tai, kad išteisintojo išlaidos advokatui iš nukentėjusiojo gali būti priteisiamos nustačius Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – CK) įtvirtintas deliktinės atsakomybės sąlygas (LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės

4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-8-976/2023). Toliau išsamiau analizuojama, ar valstybė, pagal ANK 666 straipsnį atlyginusi asmeniui, kuriam byla nutraukta, bylinėjimosi teisme išlaidas, išlaidas advokatui, šių išlaidų atlyginimą regreso tvarka turi teisę išieškoti pareikšdama ieškinį dėl nuostolių atlyginimo naujoje civilinėje byloje nukentėjusiam asmeniui (pareiškėjui), kuris piktnaudžiavo procesinėmis teisėmis procese (CK 6.280 straipsnis).

Štai panašius į ANK teisinius santykius reglamentavusiame ATPK apskrityje nebuvo nurodyta galimybė priteisti asmeniui, kuriam administracinio teisės pažeidimo byla nutraukta, išlaidų advokatui atlyginimą, bet LAT praktikoje tokiam asmeniui pripažinta galimybė reikšti civilinį ieškinį dėl proceso išlaidų atlyginimo priteisimo iš asmens, pagal kurio skundą administracinio teisės pažeidimo byla buvo iškelta, deliktinės atsakomybės pagrindu. Atitinkamai išaiškinta, kad administracinio teisės pažeidimo teisenos nutraukimo faktas nėra pakankamas atsakovo (inicijavusio šią teiseną) civilinės atsakomybės prievolei konstatuoti; naudojimasis įstatymų suteikta teise kreiptis teisminės gynybos gali būti pripažįstamas neteisėta veika CK 6.246 straipsnio prasme tik konstatavus, kad asmuo piktnaudžiavo teise, sąmoningai nepaisė rūpestingumo ir atidumo imperatyvų (LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-637-469/2015). Tai, kad piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis užtraukia deliktinę atsakomybę, patvirtina ir vėlesnė praktika (pavyzdžiui, LAT kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-67-969/2019). Deliktinės atsakomybės taikymo už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis ypatumas yra tas, kad šiais atvejais turi būti aukštesnis kaltės laipsnis, – nepakanka nustatyti buvus neatsargumą, turi būti sąmoningas nesąžiningas veikimas. Visa tai teikia pagrindą manyti, kad valstybė, pagal ANK 666 straipsnį atlyginusi asmeniui, kuriam byla nutraukta, bylinėjimosi teisme išlaidas, išlaidas advokatui, šių išlaidų atlyginimą regreso tvarka turi teisę išieškoti pareikšdama ieškinį dėl nuostolių atlyginimo naujoje civilinėje byloje pareiškėjui, kuris piktnaudžiavo procesinėmis teisėmis administracinio nusižengimo bylos procese (CK 6.280 straipsnis) (LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-8-976/2023). Tokios nuostatos, laikantis nuoseklumo, atitinkamai galėtų būti taikomos ir dėl išteisintojo išlaidų baudžiamajame procese priteisimo naujoje civilinėje byloje iš baudžiamajame procese piktnaudžiavusio procesinėmis teisėmis nukentėjusiojo.

Vis dėlto, nors teisės moksle galimybė priteisti proceso išlaidas deliktinės atsakomybės pagrindu yra pripažįstama, bet kritikuojama nurodant, kad proceso išlaidų skirstymo klausimas turėtų būti sprendžiamas pagal specialias atitinkamu proceso įstatymu nustatytas taisykles ir neturėtų būti pakartotinai nagrinėjamas naujoje byloje, o civilinės atsakomybės normos galėtų būtų taikomos nebent tais atvejais, kai būtina užpildyti bylinėjimosi išlaidų instituto reglamentavimo spragas procesiniame įstatyme (Valančius, Brazdeikis, 2011, p. 1472–1473). Ši pozicija grindžiama ir tuo, kad išlaidos, susijusios

su nuostolių išieškojimu teismo tvarka, nėra priskiriamos prie nuostolių, todėl jos atlyginamos pagal specialiąsias taisykles, nustatytas CPK 93–98 straipsniuose (Mikelėnas, 2003, p. 343). Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo plenarinė sesija 2003 m. taip pat suformulavo analogišką taisyklę, kad atstovavimo teisme išlaidos, patirtos teisme ginčijant nuobaudos paskyrimą administracinio teisės pažeidimo byloje, priskirtinos administracinių teisės pažeidimų proceso teisinio reguliavimo sričiai ir į CK 6.249 bei 6.271 straipsnių reguliavimo sritį nepatenka (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje *R. M. prieš Lietuvos Respubliką*, Nr. A4-689/2003).

CK 6.271 ir 6.272 straipsniuose įtvirtinti specialieji deliktinės atsakomybės pagrindai: atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (6.271 straipsnis), ir atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro, teisėjo ir teismo neteisėtų veiksmų (6.272 straipsnis). Abiem atvejais numatyta atsakomybė be kaltės, bet turi būti nustatyta buvus neteisėtų veiksmų. Taigi ši sąlyga – neteisėtų veiksmų nustatymas – iš esmės sunkina procesinių išlaidų, taip pat ir išlaidų advokatui, priteisimą išteisintiems asmenims.

Disertaciniame tyrime atlikus LVAT praktikos analizę konstatuota, kad teismo praktika dėl išlaidų advokatui priteisimo administracinėn atsakomybėn trauktam asmeniui civilinės deliktinės atsakomybės pagrindais keitėsi: iš pradžių tokia galimybė dažniausiai neigta motyvuojant, kad ATPK tokių išlaidų atlyginimo nenumato, šios išlaidos priskirtinos administracinių teisės pažeidimų proceso teisinio reguliavimo sričiai ir į CK 6.249 bei 6.271 straipsnių reguliavimo sritį nepatenka; vėlesnėje praktikoje LVAT pripažino, kad išlaidos advokatui, patirtos neteisėtai traukiant asmenį administracinėn atsakomybėn, yra nuostoliai CK 6.249 straipsnio prasme ir gali būti priteisiamos taikant CK 6.271 straipsnį (Markevičiūtė, 2022, p. 296–300, žr. nuorodas ir į teismų sprendimus). Vis dėlto, nepaisant bendrosios praktikos kitimo tendencijos, vienoje naujausių LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 27 d. nutarčių, jau taikant ANK, sukurtas precedentas nustačius taisyklę, kad tais atvejais, kai teiseną bendrosios kompetencijos teismo nutraukta taikant ne anksčiau galiojusį ATPK, o ANK, asmuo neturi teisės kreiptis naujoje byloje dėl šių išlaidų atlyginimo taikant deliktinę atsakomybę pagal CK 6.271 straipsnį (LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 27 d. nutartis byloje Nr. eA-3145-575-2020). Tokia teismo pozicija pagrįsta tuo, kad, įstatymų leidėjui priėmus ANK, teisės gauti išlaidų atlyginimą įgyvendinimo tvarka yra eksplicitiškai reglamentuota; įstatymų leidėjas yra pareiškęs savo valią dėl to, kam, kokiu pagrindu ir tvarka privalo būti atlyginamos administracinio nusižengimo procese patirtos teismo išlaidos; tais atvejais, kai asmuo patiria išlaidų teisinėms paslaugoms apmokėti siekdamas įstatymų nustatyta tvarka apginti savo pažeistas teises ar laisves, jų kompensavimo turi būti siekiama vadovaujantis teismo procesą reglamentuojančiomis specialio-

siomis normomis, kurios įtvirtina teismo išlaidų atlyginimo taisyklės (LVAT 2020 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3145-575/2020). Kaip matyti iš vėlesnių nutarčių, LVAT šio precedento laikėsi ir toliau iki minėtojo Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 19 d. nutarimo priėmimo (pavyzdžiui, LVAT 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1326-822/2020; 2020 m. spalio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1506-629/2020; 2020 m. gruodžio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1885-261/2020). Šio precedento laikytasi ir po šio nutarimo bei atliktų ANK 666 straipsnio ir BPK 106 straipsnio pakeitimų (pavyzdžiui, 2023 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-770-821/2023). LVAT 2020 m. gegužės 27 d. nutartyje nukrypimą nuo ankstesnės praktikos grindė tuo, kad ANK, skirtingai nei ATPK, įstatymų leidėjas pakankamai išsamiai reglamentavo proceso išlaidų atlyginimo klausimą, todėl ankstesnėse bylose suformuoti teismų precedentai, pagal kuriuos administracinio teisės pažeidimo byloje patirtos teisinio atstovavimo išlaidos gali būti priteisiamos administraciniuose teismuose kaip turtinė žala CK 6.271 straipsnio pagrindu, nagrinėjamoje byloje neturi privalomosios galios (LVAT 2020 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3145-575/2020).

Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad priėmus ANK situacija iš esmės nepasikeitė, nes ATPK 249 straipsnyje buvo nustatyta, kad šio kodekso nereglamentuojamų administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos santykių atvejais teismas, nagrinėdamas administracinio teisės pažeidimo bylą, *mutatis mutandis* vadovaujasi BPK normomis, taikomomis baudžiamųjų nusižengimų bylų procesui (ATPK 249 straipsnio 2010 m. lapkričio 18 d. įstatymo redakcija), o ANK 666 straipsnyje dėl proceso išlaidų taip pat nukreipiama į BPK. LVAT 2020 m. gegužės 27 d. nutartyje, paneigdamas galimybę priteisti administracinių nusižengimų teiseje patirtas proceso išlaidas naujoje byloje taikant specialiąsias deliktinės atsakomybės normas, rėmėsi LAT precedentais (LAT 2012 m. kovo 29 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-127/2012; LAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 8 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-7-861/2001; LAT 2017 m. spalio 26 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-686/2017), kai buvo atsisakyta civilinėje byloje deliktiniais pagrindais priteisti ankstesnėje civilinėje, baudžiamojoje ar administracinio teisės pažeidimo byloje patirtas procesines išlaidas. Tačiau šie LAT precedentai suformuoti civilinėse bylose tais atvejais, kai ankstesnėje byloje ieškovas turėjo įstatyme įtvirtintą teisę prašyti priteisti nurodytas išlaidas, kurias vėliau prašė priteisti civilinėje byloje. Nė vienoje iš šių bylų nebuvo nagrinėjama situacija, kai ankstesnėje byloje asmuo neturėjo įstatyme įtvirtintos teisės prašyti priteisti jam išlaidas advokatui apmokėti.

Kaip minėta, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad remtis teismų precedentais reikia itin apdairiai, ir pabrėžęs, kad teismams sprendžiant bylas precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, t. y.

precedentas taikomas tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurtas precedentas, faktines aplinkybes ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas). Taigi, darytina prielaida, kad sprendžiant dėl galimybės naujoje vėlesnėje byloje priteisti išteisintojo patirtas advokatui atlyginti išlaidas pagal deliktinės atsakomybės normas tais atvejais, kai ankstesnėje byloje asmuo neturėjo teisės gauti išlaidų advokatui atlyginimo, turėtų būti remiamasi tokio pobūdžio bylose formuojamais teismo precedentais.

LAT nagrinėtose bylose, kuriose buvo vertinamos būtent asmenų, turėjusių išlaidų advokatui procese, kurį reguliuojančios teisės normos nesuteikė teisės šiems asmenims gauti tokių išlaidų atlyginimo jų išteisinimo atveju, teisė reikšti reikalavimus atlyginti šias išlaidas kitoje byloje deliktiniais pagrindais buvo pripažįstama.

Išteisintas asmuo baudžiamajame procese, pagal anksčiau galiojusią BPK 106 straipsnio redakciją, neturėjo teisės reikalauti išlaidų advokatui atlyginti baudžiamajame procese ir reikšdavo ieškinį dėl tokių išlaidų atlyginimo civilinėse bylose deliktinės atsakomybės pagrindu. LAT tokio pobūdžio bylose išaiškino: nors baudžiamojo proceso išlaidos yra reguliuojamos BPK, „sprendžiant valstybės civilinės deliktinės atsakomybės už žalą, grindžiamą neteisėtais teisėsaugos institucijų pareigūnų veiksmais (neveikimu) baudžiamojo proceso metu, klausimą, dėl baudžiamojo proceso civilinių teisinių padarinių sprendžiama remiantis atitinkamomis CK normomis, reglamentuojančiomis civilinę atsakomybę žalos atlyginimo forma, ir CPK normomis, nustatančiomis įrodinėjimo bei įrodymų vertinimo taisykles. Dėl to tais atvejais, kai išteisinto asmens patirtos dėl baudžiamojo proceso išlaidos neatlygintos baudžiamojo proceso teisės normų nustatyta tvarka ir asmuo kreipiasi su civiliniu ieškiniu valstybei, pažeidusiai pozityviasias pareigas, įgyvendinant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, tokios išlaidos gali būti turtinės žalos sudėtinė dalis“ (LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011). Nuostata, kad yra galimybė priteisti civilinėje byloje deliktinės atsakomybės pagrindu išlaidas advokatui, patirtas baudžiamajame procese, patvirtinta ir vėlesnėse bylose (LAT 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-670-378/2015; 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8-219/2017; 2017 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37-684/2017). LAT, remdamasis konstituciniu žalos atlyginimo principu, taip pat pripažino asmens, kuriam panaikinta nuobauda administracinio teisės pažeidimo byloje, teisę kitoje byloje reikalauti priteisti išlaidas advokatui kaip turtinę žalą deliktinės atsakomybės pagrindu (2012 m. lapkričio 26 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-17-2012). Bendrosios kompetencijos teismai, naujesnėse bylose nagrinėdami tokio pobūdžio bylas, taip pat priteisia nuostolių, kurie apima asmens išlaidas advokatui nutrauktoje administracinio nusižengimo teisenoje, atlygini-

mą, jei asmuo negalėjo ir neturėjo teisinio pagrindo prašyti priteisti savo patirtų išlaidų advokatui (pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2022 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-634-921/2022).

Apibendrinant pažymėtina, kad įstatymų leidėjas visiškai pagrįstai gali skirtingai reguliuoti išlaidų priteisimo klausimą tais atvejais, kai asmuo išteisinamas ar jam nutraukiama byla, jei nustatyti neteisėti veiksmai vykdant procesą. Kaip minėta, formaliai pagal CK išlaidos, susijusios su nuostolių išieškojimu teismo tvarka, nėra priskiriamos prie nuostolių ir nėra atlyginamos, bet Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad asmuo pagal Konstituciją turi teisę reikalauti neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais padarytos žalos atlyginimo ir tada, kai atitinkamas žalos atlyginimo atvejis jokiame įstatyme nėra nurodytas, o teismai, pagal savo kompetenciją sprendžiantys tokias bylas, turi konstitucinius įgaliojimus atitinkamą žalos atlyginimą priteisti tiesiogiai taikydami Konstituciją (joje įtvirtintus teisingumo, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, proporcingumo, tinkamo teisinio proceso, asmenų lygiateisiškumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principus, kitas Konstitucijos nuostatas), paisydami bendrųjų teisės principų, vadovaudamiesi protingumo principu ir kt. (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas). Taigi tais atvejais, kai proceso įstatymuose asmeniui nenustatyta teisė į proceso išlaidų atlyginimą, bet proceso veiksmai asmens atžvilgiu buvo neteisėti, asmeniui turi būti užtikrintas proceso išlaidų atlyginimas priteisiant jas kitoje byloje.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, manytina, jog precedentine taisykle gali būti laikoma pozicija, kad išteisintasis arba asmuo, kuriam nutraukta administracinio nusižengimo byla, proceso išlaidas, patirtas baudžiamojoje arba administracinio nusižengimo teise-noje, gali prisiteisti deliktinės atsakomybės pagrindu kitoje byloje, jei jis neturėjo teisės gauti proceso išlaidų atlyginimo byloje, kurioje buvo traukiamas atsakomybėn. Tokia išvada netiesiogiai patvirtina, kad laikantis nuoseklumo turėtų būti pripažįstama ir galimybė valstybei ar kitam subjektui, atlyginusiam išteisintojo išlaidas advokatui pagal BPK ar ANK normas, taip pat išieškoti regreso tvarka naujoje byloje šias išlaidas kaip žalą (nuostolius) deliktinės atsakomybės pagrindu iš piktnaudžiavusio procesinėmis teisėmis pareiškėjo (nukentėjusiojo).

BPK ir ANK numačius išteisintojo teisę į išlaidų advokatui atlyginimą, šios procesinės normos jau laikytinos specialiomis, taigi tokios išlaidos turi būti priteistos pagrindinėje byloje, o ne civilinėse bylose dėl išlaidų advokatui atlyginimo deliktinės atsakomybės pagrindu. Kita vertus, nei BPK, nei ANK iš esmės nėra numatytos galimybės priteisti išlaidas iš nukentėjusiojo (pareiškėjo), todėl lieka galimybė išieškoti iš šių asmenų išteisintojo išlaidas advokatui regreso tvarka deliktinės atsakomybės pagrindu, nustačius jų piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis.

IŠVADOS

1. Pagal galiojančias Baudžiamojo proceso kodekso ir Administracinių nusižengimų kodekso nuostatas, išteisintojo baudžiamojoje byloje ir asmens, kuriam administracinio nusižengimo teise teisme nutraukta nesant administracinio nusižengimo požymių, būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, paprastai negali būti priteisiamos iš nukentėjusiojo (pareiškėjo).
2. Atsižvelgiant į tai, kad išteisintojo išlaidos advokatui, nesant galimybės jų priteisti pagal BPK ar ANK (ATPK), galėdavo būti priteisiamos naujoje byloje kaip žala iš valstybės deliktinės atsakomybės pagrindu, laikantis nuoseklumo turėtų būti pripažįstama, kad valstybė ir kiti subjektai, atlyginę išteisintajam išlaidas advokatui pagal BPK ar ANK normas, turi teisę išieškoti šias išlaidas iš nukentėjusiojo (pareiškėjo) regreso tvarka naujoje byloje kaip patirtus nuostolius deliktinės atsakomybės pagrindu, nustačius šio proceso dalyvio piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis.
3. Vyriausybės patvirtintas aprašas, pagal kurį nagrinėjami prašymai atlyginti priteistas išlaidas advokatui, turėtų būti suderintas su ANK nuostatomis ir jų aiškinimu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, numatant, kad pagal šį aprašą tokios išlaidos atlyginamos iš valstybės ir teismui nutraukus bylas, kuriose nesurašomas protokolai, kurios nėra nagrinėjamos ne teismo tvarka, o yra teismo nagrinėjamos pagal tiesiogiai teismui paduotus pareiškėjų pareiškimus (ANK 590 straipsnio 4 dalis ir 614 straipsnio 1 dalis).
4. Įstatymų leidėjui sprendžiant dėl išlaidų advokatui aiškaus priskyrimo prie proceso išlaidų, Baudžiamojo proceso kodekse ir Administracinių nusižengimų kodekse, nustatant šių išlaidų skirstymo ypatumus, turėtų būti aiškiai išsprendžiamas ir klausimas dėl galimybės priteisti šias išlaidas tame pačiame procese iš nukentėjusiojo.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

- Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014 (su vėlesniais pakeitimais).
- Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas: oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1993 m. rugsėjo 28 d. (1993). Vilnius: Teisinės informacijos centras (su vėlesniais pakeitimais).
- Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 13-308 (su vėlesniais pakeitimais).
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262, 77-0, 80-0, 82-0 (su vėlesniais pakeitimais).
- Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340, 42-0 (su vėlesniais pakeitimais).

- Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 37-1341 (su vėlesniais pakeitimais).
- Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). TAR, 11216 (su vėlesniais pakeitimais).
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 429 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio 3 dalies ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 666 straipsnio 2 dalies įgyvendinimo“. TAR, 8759.

Specialioji literatūra

- Ažubalytė, R., Girdauskas, M. (2024). Baudžiamojo proceso išlaidų paskirstymas Lietuvos teisėje. Iš: Prapiestis, J. (vyr. red.). *Baudžiamosios justicijos teisė: patirtis ir ateitis. Liber Amicorum profesoriui Gintarui Švedui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Goda, G. (red.) (2003). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. I tomas: I–IV dalys (1–220 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Matuizienė, E. (2014). *Privataus kaltinimo bylų procesas kaip dispozityvumo realizavimo forma*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Markevičiūtė, M. (2022). *Administracinės atsakomybės samprata ir teisinio reguliavimo modelis Lietuvoje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, <https://doi.org/10.15388/vu.thesis.292>.
- Mikelėnas, V. (2003). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga: Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia.
- Miliuvienė, J. (2021). Konstitucinės teisės kreiptis į teismą kaina administracinių nusižengimų ir baudžiamosiose bylose. Iš: Jakulevičienė, L. ir Sinkevičius, V. (red.) *Lietuvos teisė. 2021: esminiai pokyčiai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 11–19, DOI: 10.13165/LT-21-01-01.
- Šalčius, M. (2021). *Neteisėtai baudžiamojo proceso veiksmais padarytos žalos atlyginimo problematika*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Mykolo Romerio universitetas.
- Valančius, V., Brazdeikis, A. (2011). Kitoks požiūris į nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu. *Jurisprudencija*, 18(4), p. 1467–1484.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gruodžio 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 146-5332.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 90-3529.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 111-4549.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 19 d. nutarimas. TAR, 5546.

Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija

- Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* [EŽTT], 73579/17, 14620/18 [2020-02-18]. ECLI:CE:ECHR:2020-0218JUD007357917.
- Ruminas v. Lithuania* [ECHR], 3181/22, [7.03.2023], Communicated Case.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-861/2001. *Teismų praktika*, 2001, 17.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011. *Teismų praktika*, 2011, 36, p. 25–45.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-127/2012.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 26 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-17-2012.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2014. *Teismų praktika*. 2014, 42, p. 346–353.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-670-378/2015.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8-219/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37-684/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-686/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartis atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-16-1073/2020.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 21 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-41-976/2022.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 24 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-80-594/2022.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 28 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-9-489/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-8-976/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjos Rimos Ažubalytės atskiroji 2023 m. gegužės 4 d. nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 4 d. nutarties byloje Nr. 2AT-7-8-976/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128-648/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-165-489/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-38-1073/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-211-701/2023.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227-594/2023.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika

- Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje R. M. prieš Lietuvos Respubliką, Nr. A4-689/2003.
- Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės penkių teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3145-575/2020. *Administracinė jurisprudencija*, 2020, 39, p. 150–162.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1326-822/2020.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. spalio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1506-629/2020.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. gruodžio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1885-261/2020.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-770-821/2023.

Kitų teismų praktika

Kauno apygardos teismo 2022 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-634-921/2022.

Kiti šaltiniai

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2022 m. kovo 23 d. išvada dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1002 [interaktyvus], <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/91c95dc0ab-4c11ecaf79c2120caf5094?jfwid=-6arlcz31t> [žiūrėta 2024 m. sausio 4 d.].